

Kun. dr. Gediminas Jankūnas

„Tu esi Mesijas, gyvojo Dievo Sūnus!“

Mt 16, 13–23 egzegezė

Panevėžio Kristaus Karaliaus katedra

2016 m. rugpjūčio 4 d.

Pilypo Cezarėja – miestas, nutolęs per 30 km į šiaurę nuo Genezareto ežero (Galilėjos jūra), pietinėje Hermono kalno dalyje, kalno, iš kurio išteka Jordano upė, svarbiausia Šventosios Žemės vandens arterija, galiausiai įtekanti į Negyvąją jūrą. Romos imperatorius Augustas šį helenistinį miestą dovanojo Erodiui Didžiajam, kurio sūnus tetrarchas Pilypas perstatydamas miestą, jo vardą – Panijas – pakeitė į Pilypo Cezarėją, pagal savo ir Romos imperatoriaus vardus. Senovėje čia stovėjo šventykla pagoniškam graikų dievui Panui. Šventykla buvo įsikūrusi šalia kalno papėdėje esančios didžiulės bedugnės olos, dar kitaip vadinamos Hado arba pragaro vartais, nes buvo manoma, kad tai durys į požeminį pasaulį. Pano garbinimas pasižymėjo didžiuliu palaidumu ir netgi žiaurumu. Pats Panas buvo vaizduojamas pusiau žmogus, pusiau ožys su ragais ir kanopomis. Jo čaižus balsas ir bauginanti išvaizda gąsdino nimfas, kurias jis mėgino suvedžioti. Nuo jo vardo kilo žodis „panika“, kas reiškia „didelė baimė, siaubas, sąmyšis“. Pagoniško dievo Pano išvaizda tapo velnio, demono arba Šėtono vaizdavimo prototipu (būtybė su ožio ragais, kanopomis ir uodega).

Taigi šioje pagoniškoje vietoje, toli nuo žydiškos, jam priešingos, aplinkos Jėzus klausia savo mokinius: „Kuo žmonės laiko Žmogaus Sūnų?“ Vieningos nuomonės nėra. Vieni, kaip pavyzdžiui Erodas, kuris nužudė Joną Krikštytoją, Jėzų laiko prisikėlusiu Jonu; kiti atsimindami pranašystes, kad į dangų paimtas pranašas Elijas sugrįš laikų pabaigoje, sako, kad jis – Elijas; dar kiti, girdėdami jo kalbas, sutapatina Jėzų su pranašu Jeremiju. Bet kokių atveju, yra viena tikra – Jėzus yra laikomas pranašu, Dievo žmogumi, nes skelbia atgailą, daro stebuklingus darbus, drąsiai skelbia Dievo valią savo tautai Izraeliui.

Dar svarbiau, kitas klausimas, kurį Jėzus užduoda savo sekėjams ir mokiniams: „O kuo jūs mane laikote?“ Už mus visus, tąkart ir dabar, išvadudamas iš neįtikios tylos atsako Simonas Petras: „Tu esi Mesijas, gyvojo Dievo Sūnus!“ Visi lengviau atsikvepiame, pasitikime Petru, kad jis žino, ką sako, tuo labiau, kad daugumas net nelabai suprantame, ką jis pasakė, svarbu, kad Jėzui patiktų ir tiktų šis atsakymas. Ir atrodo, kad jam patiko, nes jis Petrą pavadina „palaimintu“. Čia truputį stabtelėkime ir šiek tiek labiau pasigilinkime į Jėzaus klausimą ir Simono Petro atsakymą. Juk kas atsitiktų, jeigu kitą kartą Jėzus mūsų paklaus to paties klausimo ir šalia nebus „palaimintojo“ Petro, kad į jį atsakytų?..

„Tu esu Mesijas, Gyvojo Dievo Sūnus“ – kas šiais žodžiais pasakoma apie Jėzų, kas ir koks Jis yra? Hebrajiškas žodis „Mesijas“ reiškia „pateptasis“, graikų kalboje „Kristus“. Senajame Testamente „pateptaisiais“ tapdavo Izraelio kunigai ir karaliai. Kartais pateptaisiais būdavo ir pranašai. Ir nors „mesijo“ titulas palyginti retai naudojamas Senajame Testamente, mesijinės viltys labai aiškiai išreikštos Šventuosiuose raštuose.

Ateinančio mesijo viltis labiausiai sietina su sandora, kurią Dievas sudarė su karaliumi Dovydu. Šioje sandoroje Dievas pasižada, kad Dovydo karalystė bus amžina, o jo palikuonys turės specialią išūnystę ir vadinis Dievo vaikais. Istoriskai ši sandora buvo tikrovė keturis šimtus metų Jeruzalę valdant 19 Dovydo giminės palikuonių, kurių karaliavimą nutraukė Babilono okupacija ir tremtis 586 m. pr. Kr. Po šios tremties Dovydo palikuonių viešpatavimas taip ir nebuvo atstatytas, tačiau nenustota viltis, kad Dievo pažadas Dovydui apie jo amžiną karaliavimą bus išpildytas sulaukus karališko Mesijo – iš Dovydo giminės. Pirmame amžiuje šios mesijinės vilties išsipildymas imtas sieti su Jėzaus asmeniu.

Taigi Simonas Petras ne tik paskelbia, kad Jėzus yra visų laukiamas Mesijas, Dovydo giminės pateptasis, bet kartu Jis yra ir Gyvojo Dievo Sūnus. O tai daugiau negu „įsūnis“. Petras kažkokių būdu atpažįsta, kad Jėzus yra kitaip Dievo sūnus, negu kad ankstesni Dovydo giminės karaliai.

Jėzus neišsigina to, ką Petras apie jį paskelbia. Tokiu būdu Jis Petro lūpomis visiems savo mokiniams ir sekėjams patvirtina, kad Jis tikrai yra Dievo Sūnus ir tikrasis Izraelio – Dievo Tautos – Mesijas, Kristus – pateptasis karalius. Petras ne iš kūno ir kraujo, tai yra ne savo žmogiškomis jėgomis ir protu, suprato šią svarbią tiesą apie Jėzų, bet Dangiškojo Tėvo Dvasia leido jam tą žinoti.

Atsakydamas Petru Jėzus pasako ir kažką visiškai naują apie tai, kas yra Petras. Kadangi Jėzus – Dievo Sūnus, tai Dievo akyse Simonas, Jonos sūnus, nėra tik šiaip žmogus, jis yra Petras-Uola, ant kurios Dievas nori statyti savo Bažnyčią, ir kurios pragaro vartai (Pano ola, prie kurios šis pokalbis ir vyksta Pilypo Cezarėjoje) nenugalės. Mes esame taip apsipratę su šventojo Petro vardu, kad daugumas ir primiršome, jok tai nėra tikrasis jo vardas. Tikrasis vardas, kurį jis gavo iš savo tėvų – Simonas, o Petras – vardas, greičiau pravardė, kurią gavo iš paties Jėzaus, ir šis bendrinis žodis graikų kalboje reiškia „uola“ arba „akmuo“. Aramėjiškai šis žodis skamba „Kephas“ ir net 9 kartus Naujajame Testamente taip vadinamas Simonas Petras.

Dar svarbiau, kad šioje vietoje Jėzus pirmą kartą išitaria žodžius „mano Bažnyčia“. Ir vėl, taip esame apsipratę su šiuo žodžiu, kad galbūt net nebesusimąstome, o ką jis reiškė Jėzui ir ką turėtų reikšti mums. Graikiškas žodis „eklesia“, arba kaip mes jį verčiame „bažnyčia“, savo originalią prasmę gauna iš graikiško Senojo Testamento vertimo (Septuagintos), kur reiškia Dievo žmonių „asamblėja“ arba „susirinkimas“. Jėzui Jo Bažnyčia yra tikinčiųjų bendruomenė, kuri sudaro naująją Dievo šventyklą, tą šventyklą, kurią pagal mesijines pranašystes atstatys Dovydo palikuonis, visų laukiamas Mesijas. Petro paskelbimas, kad Jėzus yra tas Mesijas, kartu reiškia, kad Jėzus atstatys Dievo šventyklą. Ką Jėzus ir daro, paskelbdamas, kad Jo mokinių bendruomenė vienybėje su Petru-Uola ir yra ta Dievo šventykla, Bažnyčia, kurią Jis stato. Dar daugiau, šios šventyklos, pastatytos ant Petro-Uolos, nenugalės pragaro, mirties vartai, nes žydų rabinai mokė, kad Jeruzalėje ant uolos stovinti šventykla yra kartu ir slenkstis, kuris dengia požemių mirties karalystės įėjimą.

Jėzaus pažadas apie Bažnyčią, kurios pragaro vartai neįveiks, nereiškia, kad Šėtonas ir jo galybės nemėgins to daryti. Jėzus tik užtikrina mus, Jo Bažnyčios narius, gyvuosius akmenis, iš kurių šiame pasaulyje pastatyta naujoji Dievo šventykla, kad nepaisant velnio didelių pastangų, Kristaus Bažnyčia, kuri yra ne plytos ir sienos, bet Jėzų tikinčių ir Jį sekančių mokinių širdys ir gyvenimai, nebus nugalėta.

Ir ne tik tai: Petru ir tiems, kurie bus su juo, Jėzus pažada Dangaus karalystės raktus. Čia ir vėl, raktų ir karalystės minėjimas turi savo šaltinį Dovydo tradicijoje Senajame Testamente. Beveik visą dovydiškosios monarchijos laikotarpį svarbiausias karalystėje po karaliaus asmuo buvo tas, kuriam karalius patikėdavo rūmų ir turtų saugyklų raktus. Akivaizdžiausias to pavyzdys – pranašo Izaijo knygoje 22 skyriaus 22 eilutėje minimas Eljakimas, Hilkišo sūnus, kuriam „ant peties bus uždėtas Dovydo namų raktas, ir kai jis atrakins – niekas negalės uždaryti, kai jis užrakins – niekas negalės atidaryti“. Petras taip pat gaus tokią poziciją, kuri skirta ne būti pirmuoju, bet visada antruoju po Kristaus, tikrojo Bažnyčios vadovo ir galvos. Todėl popiežių, kuris yra šventojo Petro įpėdinis, mes vadiname Kristaus vietininku žemėje ir turime jo bei jo paskirtų vyskupų klausyti kaip paties Jėzaus Kristaus, kurį jis atstovauja.

Net du kartus Mato evangelijoje Jėzus savo sekėjams suteikia galią „surišti ir atrišti“. Mūsų aptariamame tekste ši galia suteikiama tik Petru, tačiau kitoje vietoje ji suteikiama visiems Jo apaštalams. Rabiniškoje to meto tradicijoje randame paaiškinimą, ką gi šie žodžiai „surišti ir atrišti“ reiškia. Randame netgi tris šiek tiek besiskiriančias reikšmes. Pirmoji: šiuo pasakymu kalbama apie galią mokyti. Rabinai „surišdavo arba atrišdavo“, kada išaiškindavo, kas kokioje nors situacijoje yra teisėta arba neteisėta; antroji reikšmė labai panaši į pirmąją ir reiškia juridinę galią – tai yra galia ką nors priimti ar nepriimti į tikėjimo bendruomenę, o taip pat tai reiškia galią ką nors ekskomunikuoti, tai yra atskirti nuo bendruomenės, arba priimti atgal. Galiausiai, trečioji „surišti arba atrišti“ reikšmė susijusi su dvasine galia atleisti arba sulaikyti nuodėmes. Yra net kelios vietos graikiškame Biblijos tekste, kur žodis „atrišti“ kartu reiškia „atleisti“. Kaip matome, visos šios trys reikšmės yra susiję su Kristaus apaštalų galiomis: mokyti Evangelijos, prižiūrėti Bažnyčios narių drausmę ir atleisti arba neatleisti nuodėmes Jėzaus vardu.

Sugrįžtant prie mūsų aptaomo evangelijos teksto: ar ne keista, kad Jėzus griežtai įsako savo mokiniams niekam neskelbti, kad jis yra Mesijas? Pagalvokime geriau. Prisiminę viską, kas buvo

minėta apie Dovydo palikuonies – Mesijo – sugrįžimo viltį, kuri romėnų okupacijos laikotarpiu dar labiau ruseno ištikimų žydų širdyse, kas būtų nutikę, jeigu akivaizdžiai ir viešai būtų paskelbta, kad Jėzus yra tas Mesijas? Svarbiausia, kad dauguma žmonių, kaip ir šiandien, Mesiją arba savo Išsigelbėjimą įsivaizduoja visiškai kitaip, negu Jėzus atėjo mums apreikšti. Jėzui pirmiausia reikėjo dar nemažai savo mokiniams aiškinti, koks Mesijas Jis iš tiesų yra. Populiari to meto versija, kad mesijas bus politinė figūra, kuri išvaduos žydus iš romėnų priespaudos ir sugrąžins jiems politinį savarankiškumą bei didybę, skamba kaip labai paviršutiniška ir trumpalaikė versija. Jėzus nori pasakyti, kad tikrasis mūsų visų priešas yra ne pagoniškoji imperija, bet nuodėmė ir kaltė, kuri atskiria žmogų nuo Dievo Tėvo. Pergalė prieš šitokį priešą yra svarbiausias Mesijo uždavinys, kainuosiantis Jam Jo paties ir dalies Jo sekėjų gyvybes.

Štai kodėl Jėzus, griežtai uždraudęs savo mokiniams skelbti, kad Jis yra Mesijas, judėdamas atgal link Galilėjos ir dar toliau link Jeruzalės skuba aiškinti, kas ir kokia yra Jo, kaip Mesijo, misija ir likimas: Jis turįs eiti į Jeruzalę, į žydų tautos religinę ir politinę sostinę, kur Jį, tikrąjį Mesiją, to neatpažinę ir nepripažinę to meto didžiausi autoritetai – seniūnai, aukštieji kunigai ir Rašto aiškintojai – kankins, o galiausiai nužudys, bet trečią dieną Jis prisikels. Petras, prisiminkime, Jėzaus taip neseniai pavadintas „palaimintu“, šį kartą pasivadinęs Mesiją, Gyvojo Dievo Sūnų, į šalį, kalbėdamas kaip „kūnas ir kraujas“, tai yra remdamasis vien savo žmogiškumu ir supratimu, sudraudžia Jėzų, kad nešnekėtų nesąmonių ir nekompromituotų savo kaip Mesijo įvaizdžio tokiais keistomis kalbomis kaip atmetimas, kankinimas ar mirtis. Kas gi norėtų tokio Mesijo, ir kam tokio reikia? Petras nenori, kad jis ir jo bendrai sektų tokį Mesiją, kuris sau pranašauja akivaizdų pralaimėjimą.

Šį kartą Jėzaus tonas pasikeičia, Petras nebevadinamas palaiminta Uola, bet „šėtonu“, velnio vardu, nes mąsto ne kaip Dievas, bet kaip žmogus. Petro išsakytas draudimas Jėzui nėra jo apmąstymų ir tarimosi su Dievu maldoje vaisius. Tai paprasta žmogiška paviršutiniška, savisaugos ir garbėtroškos instinktų padiktuota reakcija, kokia pats Šėtonas dykumoje norėjo Jėzų atitraukti nuo Jam Dievo Tėvo patikėtos išganymo misijos ir plano. Velnias siūlo išganymą be kryžiaus, atpirkimą be aukos. Tai skamba kaip lengvesnis kelias, bet tai nėra Dievo tiesos kelias.

Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad šį kartą Petras-Uola-akmuo vadinamas ne tik Šėtonu, pagal elgsenos su velniu panašumą, bet ir papiktinimu, kas iš graikų kalbos verčiasi kaip „suklupimo akmuo“. Tarp šių dviejų pravardžių – Petras-uola ir papiktinimas-suklupimo akmuo – yra toks pats skirtumas kaip tarp Dievo malonės ir žmogiškosios prigimties. Kada Petras kalba tai, ką Dangaus Tėvas jam duoda žinoti, jis yra uola, kurios tamsybių jėgos negali įveikti. Tačiau, kai jis prabyla pasikliaudamas savo žmogiškumu, nesuderintu su dieviška pagalba, jis tampa papiktinimo ir suklupimo akmeniu. Taip ir mes: kai veikiame ir vykdome savo planus, nesuderinę jų maldoje su Dievu ir negavę Jo palaiminimo bei malonės, iš tiesų tarnaujame Šėtonui ir tamsos galybėms, o kada viską, kas esame, ką turime ir ko trokštame, pavedame Dievui ir Jo Apvaizdos vadovavimui bei Šventosios Dvasios veikimui, tampame Gyvosios Kristaus Bažnyčios akmenimis ir sienomis, apsaugančiomis ne tik save, bet ir šio pasaulio silpnuosius bei skriaudžiamuosius nuo piktuųjų jėgų įtakos.

Visada atsiminkime, kad pusė tiesos niekada nėra tiesa, pusė tiesos visada buvo, yra ir bus melas, o melo kunigaikštis yra Šėtonas, nes Dievas yra tiesa, visa tiesa, tikroji tiesa, kuriame niekada nėra nei trupučio netiesos. Tad savo tikėjime ir gyvenime stenkimės pažinti kaip galima labiau visą tiesą apie Dievą ir apie žmogų, kad negyventume mele, apgaudinėdami ir klaidindami save bei kitus dalinėmis tiesomis ir įsivaizduojamu žinojimu. Todėl, broliai, seserys, mums ir yra duotas Dievo žodis, kad jį skaitydami ir studijuodami pažintume Dievo tiesą ir galėtume gyventi Dievo išlaisvintų iš nuodėmės vaikų gyvenimą tiesoje ir laisvėje.